

lum solemnū formula invaluit : eodemque sensu passim quamplurium antiquorum Patrum concionibus præfigitur, ut ex sanctorum Gaudentii, Augustini, Leonis Magni, etc., codicibus, et nonnullis etiam exactis ad fidem eodemicū editionibus discimus. Neque aliter inscribendas *Chromatii homilias* antea existimarat Fontaninus (a). Eas porro non solum pro instituti nostri ratione in varias sectiones distinximus, sed et contulimus eum excerptis Combefisianis (b); qua ex collatione cum mendosis aliorum exemplarium lectiones correximus, tum unum alterumve hiatum complevimus, subjectis interim alicubi notulis, quibus aliquot dubia loca restituenda coniecimus.

V. Neque illud hic prætereundum, has *homilias*, seu si mavis *tractatus*, in prima Sichardi editione B

(a) Fontanin., Hist. litterar. Aquil. lib. III, cap. 4, § 1; pag. 135.

(b) Combefis., Biblioth. Conc. to. II, pag. 22, 94; to. V, pag. 302, 424; to. VIII, pag. 344, 346, et al.

unde reliquæ manarunt, hujusmodi titulo inscribi, *Chromatii Romani episcopi*. Quam ob rem isthæc Opuseula eruditorum plerique Chromatio Aquileiensi abjudicanda censuere. Verum quo demum sensu titulus iste, Sancto Patri nostro tributus, sit accipiendus, duumviri docti accurate satis demonstrarunt (c). Cæterum easdem homilias sincerum integrumque setum esse Chromatii, pluribus astruit quem subinde laudavimus eruditus Fontaninus (d): qui præterea et illarum pretium ostendit, et eas a Magdeburgensium calumniis vindicat, et auctoris stylum ac scopum illustrat; neque scripta Chromatio supposita iudicare omittit: dignus proinde quem lector adeat: hanc enim spartam qui eo melius adornarit, novimus neminem.

(c) Fontanin., loc. cit. § 2, pag. 134 et 138; Bernard. M. De Rubis, Monum. Eccles. Aquil. cap. 10, § 2, pag. 90 et seq.

(d) Fontanin., loc. cit. §§ 5 et 8, pag. 138 et seqq.

SANCTI CHROMATII

AQUILEIENSIS EPISCOPI

TRACTATUS SINGULARIS

SEU

SERMO,

DE OCTO BEATITUDINIBUS.

3 I. Dat nobis, fratres, conventus hic populi et C mercatus frequentia occasionem proponendi sermonis Evangelici. Solent enim sæcularia esse spiritualibus exempla, et terrestria imaginem præbere cœlestibus. Nam Dominus ac Salvator frequenter admonet nos per terrestria de cœlestibus, cum dicit: *Simile est regnum cœlorum reti misso in mare* (Matth. XIII, 47). Vel certe: *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas* (Ibid., 45). Si ergo mercatus hanc ipse continet rationem, ut unusquisque pro utilitate sua aut vendat quæ sibi superflua sunt, aut emat quæ desunt; non incondite et ego proponam mercem, quam mihi commisit Dominus, prædicationem utique cœlestem: siquidem me minimum quoque, etsi indiguum, tamen de servis illis, quibus Dominus talenta distribuit ad negotiandum lucrumque faciendum, elegit. Neque sane deerunt mercatores, ubi per gratiam Dei tales ac

tanti auditores. Magis autem necesse est lucrum cœleste captari, ubi terrestre commodum non negligitur. Cupio, fratres charissimi, proponere vobis illas 4 beatitudinum margaritas pretiosas ex sancto Evangelio: aperite itaque cordis vestri thesauros, emite, percipite avidè, feliciter possidete, Dominus ac Deus noster unigenitus summi Patris, qui de Deo homo, de Domino magister dignatus est fieri, cum turbæ multæ ex diversis confluerent regionibus, assumptis discipulis suis, id est, apostolis suis: *Ascendit in montem, et aperto ore suo docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati miseres, quoniam ipsi possidebunt terram, etc.* (Matth. v, 1-3). Gradus quosdam summissimos ex lapidibus pretiosis sternit, quodammodo Dominus Salvator; per quos sanctæ animæ et fideles reperere possint et ascendere ad summum illud honum, id est, regnum cœlorum. Breviter igitur, fra-

^a Apud Galland.: TRACTATUS I, in S. Matthæi Evangelium.

tres charissimi, qualitates graduum cupio demon- A latio occurat : verus enim qui dixit : *Beati qui lu-*
trare, vestra modo mens tota et anima sit intenta, *gent, quia ipsi consolabuntur.*

quia non sunt parva quæ Dei sunt.

II. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Mirum principium, fratres, doctrinæ caelestis! non a terrore incipit, sed a beatitudine; non terrorem faciens, sed potius desiderium. Vice enim agonothetæ vel munerarii, certatoribus in hoc stadio spiritali præmium grande proponit; ut dum aspiciunt præmium, nec labores timeant, nec pericula perhorrescant. *Beati ergo pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Non simpliciter, neque confuse bestos pauperes dixit, sed addidit, *¶ pauperes spiritu.* Nec enim omnis paupertas felix est: quia fit sæpe ex necessitate, sit nonnunquam per pessimos mores, sit etiam ex indignatione divina. Beata ergo paupertas, est spiritalis: eorum scilicet hominum, qui spiritu et voluntate pauperes se faciunt propter Deum, renuntiando sæculi bonis, substantiam suam ultro erogando: quos merito *beatos* appellat, quia *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*: per voluntariam enim paupertatem caelestis regni divitias assequuntur. Deinde ait: *Beati mites, quia ipsi possidebunt terram, (Ibid., 4).* Mire, post primum gradum, secundus ostenditur: *Beati, inquit, mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Sed sicut impossibile est, extra ordinem secundo sistere gradu, nisi ascenderit primum; sic homo mitis esse non poterit, nisi prius pauper spiritu fuerit factus. Quomodo ergo inter divitias positus animus, inter curas, et sollicitudines sæculares, ex quibus negotia, lites, provocaciones, iræ, exacerbaciones sine intermissione nascuntur: quomodo, inquam, inter hæc animus poterit esse mitis et lenis, nisi prius a se omnes causas iracundiæ, occasionesque rixarum abrenuntiando præciderit? Non sit mare tranquillum, nisi cessaverint venti; non extinguitur ignis, nisi materiam incendii spinarumque sarmenta detraxeris: sic nec animus erit mitis et quietus, nisi ea quæ exsuscitant, et inflammant, fuerint abdicata. Bene ergo gradus *¶* jungitur gradui, quia pauperes spiritu ipsi incipiunt jam esse mites.

III. Accedit et tertius: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Ibid., 5).* Quis nobis iste luctus intelligendus est salutaris? Numque non ille, qui ex rerum nascitur detrimentis, non qui ex amissione charorum, nec qui ex jactura sæcularium dignitatum: quæ utique omnia jam pauper factus spiritu non dolebit. Hic est luctus salutaris, qui agitur pro peccatis, pro recordatione divini iudicii. Nam quia prius inter innumeras sæculi occupationes et asperitates animus constitutus, de se ipso cogitare non poterat; jam securus et mitis effectus, incipit se ipsum propius intueri, examinare actus suos diurnos atque nocturnos: et sic præteriorum criminum vulnera incipiunt apparere, et tunc luctus ac lacrymæ subsequuntur salutare, et adeo salubres, ut mox caelestis conso-

latio occurat: verus enim qui dixit: *Beati qui lugent, quia ipsi consolabuntur.*

IV. Accedamus, fratres, ad quartum. *Beati, inquit, qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Ibid., 6).* Vere enim post pœnitentiam, post luctus et lacrymas peccatorum, quæ alia nascitur esuries et quæ sitis, nisi justitiæ? Sicut enim qui caliginem noctis emensus est, jam gestit proximam lucem; et qui choleram amaram digessit, escam concupiscit et potum: sic et mens hominis christiani, *¶* postquam per luctus et lacrymas sua peccata digesserit, jam solam Dei justitiam esurit atque silit: et merito, ejus quam desiderat, satietate gaudet.

V. Occurrit et quintus gradus: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (Ibid., 7).* Nemo alteri præstare poterit, nisi prius ipse sibi præstiterit. Postquam sibi ergo misericordiam impetravit, satietatemque justitiæ, incipit jam dolere de miseris, incipit jam pro aliis peccatoribus exorare: factus misericors in ipsos etiam inimicos, majorem sibi eumulum misericordiae per hujusmodi pietatem in adventu Domini præparabit: ideo dicitur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

VI. Adest ecce gradus sextus: *Beati, inquit, mundo corde, quia ipsi Deum videbunt (Ibid., 8).* Plane jam mundo sunt corde, plane jam Deum videre poterunt, qui pauperes spiritu, qui mites, qui lamentati peccata, qui justitia refecti, qui misericordes, iam adversariis quoque tam sincerum oculum cordis, et lucidum gerunt, ut sine aliqua malitiæ lippitudine inaccessibilem Dei claritatem sine impedimento conspiciant. Munditiæ enim cordis, et conscientiae puritas nullam nubem ad intuentum Dominum patietur.

VII. Sequitur, fratres: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Ibid., 9).* Magna dignitas paci studentium, cum filiorum Dei appellatione censetur. *¶* Bona quidem et hæc pacificatio quæ sit inter fratres, propter substantiam sæculi litigantes, aut propter vanam gloriam, aut simultates: sed parva hæc merces, quia dixerat Dominus in exemplum nostri: *Quis me constituit judicem aut divisorem super vos (Luc. xii, 14)?* Jam enim præmiserat: *ablata tua ne repetas (Luc. vi, 30).* Et alio loco: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem accipientes (Joan. v, 44)?* Potior ergo et sublimior pacificatio intelligenda est a nobis; illam dicam, qua homines gentiles, qui inimici sunt Dei, per instantiam doctrinæ adducuntur ad pacem: qua peccatores emendantur, et Deo per pœnitentiam reconciliantur; qua rebelles hæretici corriguntur; qua Ecclesie discordantes ad unitatem pacemque formantur. Vere enim qui tales sunt pacifici, non solum beati sunt, sed digni merito filii Dei vocabuntur: ipsum enim Dei Filium Christum imitantes, qui *pax nostra (Ephes. ii, 14)* et reconciliatio ab Apostolo prædicatus est, societatem nominis ejus sortiuntur.

VIII. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum (Matth.*

7, 10). Non est dubium, fratres, quia bono facto comes est semper invidia. Nam salva persecutorum crudelitate, ubi cœperis rigidam tenere justitiam, inolentiam repercutere, incredulos ad pacem Domini convocare; ubi cœperis denique a mundanis hominibus et erroneis discrepare, statim persecutiones oriuntur: necesse est 9 surgant odia, æmulatione laceret. Sic denique ad illum summum gradum, ad ipsius caput atque fastigium, suos auditores adducit Christus, non tantum ut sustineant patiando, sed etiam ut moriendo congaudeant.

IX. *Beati, inquit, cum vos persequuntur, et exprobrant, et dicunt omne malum adversum vos, propter justitiam, mentientes: Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis: Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos (Ibid., 11).* Perfecta virtus est, fratres, post totius justitiæ ministrations, propter veritatem opprobria ab hominibus sustinere, affligi cruciatibus, morte denique affici, nec terreri, proposito nobis exemplo Prophetarum, qui diversis modis propter justitiam lacerati, passionum Christi conformes et præmii esse meruerunt. Hic gradus celsior est, in quo Christum Paulus aspiciens dicebat: *Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea quæ in primo sunt me extendens, sector ad braviolum supernæ vocationis Dei in Christo Jesu (Philipp. III, 13, 14).* Et adhuc apertius ad Timotheum: *Certamen, inquit, bonum certavi, cursum consummavi (II Tim. IV, 7).* Quasi qui omnes gradus ascenderat, addidit: *Fidem servavi: In reliquo reposita est mihi corona justitiæ (Ibid., 8).* Vere enim universo cursu completo hoc supererat, ut per tribulationes et passiones gaudens Paulus, ad gradum sublimiorem martyrii perveniret. Digne ergo Dominus servus suis suadet: *Gaudete, inquit, 10 et ex-*

sultate, quia merces vestra copiosa est in cœlis (Matth. V, 12); et crescere per incrementa persecutionum evidenter ostendit. Ostensi sunt, fratres, octo gradus Evangelici, exstructi ex lapidibus, ut dixeram, pretiosis. Ostensa est illa scala Jacobi (*Gen. XXVI, 12*), cujus cacumen de terra pertingebat ad cœlum, per quam qui ascendit, portam invenit cœli, ac per eam ingressus, sine fine in conspectu Domini lætus astabit, laudaturus Dominum cum sanctis angelis in æternum.

X. Hic noster mercatus, hæc nudina spiritualis. Demus, benedicti, quæ habemus: offeramus spiritui paupertatem, ut accipiamus secundum promissionem regni cœlestis ubertatem; offeramus mansuetudinem, ut terram possideamus et paradysum: defleamus peccata, et nostra et aliena, ut consolationem de Domini bonitate mereamus: esuriamus et sitiāmus justitiam, ut copiosius saginemur: demus misericordiam, ut veram misericordiam consequamur: vivamus pacifici, ut filii Dei vocemur: mundum cor et castum corpus offeramus, ut lucido sensu Deum videre possimus: persecutiones propter justitiam minime timeamus ut cœlestis Regni efficiamur hæredes: opprobria, cruciatus, mortem denique si eveniat, propter Dei veritatem gaudentes amplectamur et læti, ut merces nobis cum Prophetis et Apostolis copiosa præstetur in cœlo. Ut autem verbis finis cum præfatione concordet: si est gaudium mercatoribus propter lucra præsentia et caduca, magis 11 gaudeamus omnes pariter et lætemur, quia tales Domini hodie invenimus margaritas, quibus nulla possint bona sæculi comparari. Quas ut acquirere, obtinere, possidere mereamur, auxilium nobis et gratia cum virtute, ab ipso Domino postulanda est, cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SANCTI CHROMATII

AQUILEIENSIS EPISCOPI

TRACTATUS,

QUI SUPERSUNT,

IN EVANGELIUM S. MATTHÆI.

13 TRACTATUS I^a,

In caput III Evangelii S. Matthæi.

(Deest initium.)

I.... Quapropter respondens Dominus Jesus dixit ei: *Sine modo, sic enim decet nos implere omnem justitiam (Matth. III, 15).* Jesus igitur ad consummanda legis omnia sacramenta, ut baptizaretur a Joanne, a

D Galilæa in Jordanem descendit. Sed Joannes Deum suum per Spiritum sanctum recognoscens, ejusque calceamenta quidem dignum se fuisse portare professus fuerat, implere quod jubebatur excusat: quia non credebat ei necessarium baptismum esse, quem sciret ad hoc venisse, ut baptismo suo mundi peccata deleret; et idcirco baptizari se ab eo potius oportere testatur, dicendo: *Ego a te debeo baptizari;*

^a Apud Galland.: *Tractatus XVII, in S. Matthæi Evangelium.*